

URZĄD
TRANSPORTU
KOLEJOWEGO

20 lat

Mały słownik żargonu kolejowego

NASZA MISJA

Kreowanie bezpiecznych
i konkurencyjnych warunków
świadczenia usług transportu
kolejowego

NASZA WIZJA

Nowoczesny i otwarty urząd
dbający o wysokie standardy
wykonywania usług na rynku
transportu kolejowego

Urząd Transportu Kolejowego
Al. Jerozolimskie 134
02-305 Warszawa
www.utk.gov.pl

Warszawa 2023

ISBN 978-83-67938-03-7

dr inż. Ignacy Góra
Prezes Urzędu
Transportu Kolejowego

Szanowni Państwo,

aby porozumieć się z naszym rozmówcą, musimy posługiwać się tym samym językiem. Ale nawet w ramach tego samego języka istnieją żargony, regionalizmy czy dialekty, które mogą być wyzwaniem we wzajemnym zrozumieniu się. Takie specyficzne nazwy i określenia dotyczą bardzo wielu obszarów naszego życia, w tym zawodowego, także kolejowego.

Język kolejarzy jest bogaty i zróżnicowany. Wiele interesujących haseł kojarzy się z kulinariami, zwierzętami, czy kinematografią. Niemalą rolę w jego kształtowaniu odegrała także historia poszczególnych regionów Polski.

Aby upowszechnić tak liczne, barwne i ciekawe hasła oraz pomóc w ich zrozumieniu, Urząd Transportu Kolejowego kontynuuje wydanie „Małego słownika żargonu kolejowego”. Oddajemy w Państwa ręce jego III edycję, wzbogaconą o nowe hasła oraz o dodatkowe informacje w tych dotychczasowych.

Dzięki słownikowi dowiedzą się Państwo, że brutto nie zawsze jest związane z finansami, a Bolek i Lolek mają także swoje miejsce wśród taboru kolejowego. Hasła są wytłumaczone z humorem i przymrużeniem oka, co sprawi, że lektura słownika będzie także dobrą zabawą. To także ważna część utrwalania tożsamości historycznej i dziedzictwa kulturowego polskich kolei.

Jak każdy język, także kolejowy, podlega ciągłym zmianom i modyfikacjom. Dlatego już teraz zachęcam Państwa do uczestnictwa w przygotowaniu kolejnych edycji słownika i zgłaszania swoich propozycji.

A handwritten signature in black ink, consisting of a long horizontal stroke at the bottom and a more complex, stylized structure above it.

A

Adolfik	wózek akumulatorowy ASF (LEW EL16) produkcji niemieckich zakładów LEW Hennigsdorf, służący do przetaczania wagonów
Alicja	EN57 po modernizacji oznaczony EN57AL. Zob. kibel i turbokibel
Alina	EN57 po modernizacji oznaczony EN 57AL. Zob. kibel i turbokibel
Ambulans	wagon pocztowy
Anakonda	elektryczny zespół trakcyjny 19WE. Powstały 4 sztuki, które trafiły do SKM Warszawa. Nazwa związana z konstrukcją sprzęgu czołowego

Anglik

1. wyprodukowane w Wielkiej Brytanii uniwersalne lokomotywy elektryczne EU06. Pierwszy z dwudziestu elektrowozów trafił do Polski w 1962 roku. „Anglik” to protoplasta popularnej serii lokomotyw EU07. Produkcja w Polsce rozpoczęła się po zakupie licencji od English Electric

2. podwójny rozjazd krzyżowy – układ torów przypomina trochę wzór na brytyjskiej fladze

B

Bacność sygnał potocznie można powiedzieć, że maszynista trąbi. Fachowo nazywa się to sygnał Rp1 „bacność”. To pojedynczy sygnał dźwiękowy, po którego usłyszeniu rzeczywiście można stanąć na bacność

Badyle pantografy, czyli odbieraki prądu w pojazdach elektrycznych. Zob. patyki

Bambuła dźwignia zwrotnicy z 50 kg obciążnikiem (zwrotnika) przekładana ręcznie. Nazywana jest też bułą

Bana	pociąg, czasem dworzec. Określenie zaczerpnięte z gwary poznańskiej lub śląskiej
Batman	ciężka lokomotywa spalinowa typu ST40 po modernizacji, nazywana tak z powodu charakterystycznego malowania i kształtu okien. To taki dużo większy Batmobil. W wersji ST40s poruszający się również na szerokim torze PKP LHS
Beczka	wagon cysterna
Betoniak	podkład betonowy czyli tak naprawdę strunobetonowy – bo takie najczęściej spotykane są obecnie na kolei. Podkłady wykonane z czystego betonu czy z klasycznym zbrojeniem są spotykane bardzo rzadko
Betony	podkłady betonowe Zob. betoniak
Bez wyjazdu	komunikat „stoimy”. Brak możliwości wyjazdu ze stacji z powodu różnych przyczyn technicznych np. awarii samoczynnej blokady liniowej na szlaku, przepuszczania pociągu itd.
Bipa	wagon piętrowy serii Bhp, wcześniej Bipa. Zob. jajecznica

Blachy	dzienne sygnały końca pociągu. W pociągach towarowych są wymalowane na blaszkach, które umieszcza się na ostatnim wagonie
Bliźniak	elektryczna lokomotywa towarowa ET41. Zob. jamnik, Bolek i Lolek
Bohun	charakterystyczne wagony piętrowe serii Bdhpumn w kolorach żółtym i niebieskim. Bohun dużo łatwiej wypowiedzieć niż Bdhpumn. Jednak skomplikowany skrót ma swoje znaczenie. B – oznacza wagon 2 klasy, d – przewód zdalnego sterowania w wagonie, h – centralny korytarz z miejscami do siedzenia po obu stronach, p – wagon piętrowy, u – zdalne sterowanie drzwi i oświetlenia, m – długość wagonu przekracza 26 metrów, n – ogrzewanie nawiewne. Obecne oznakowanie to Bmnpux

Boki tzw. bocznikowanie – nie mylić z boczniakami. W lokomotywach elektrycznych z rozruchem oporowym chodzi o osłabianie wzbudzenia stojana poprzez włączenie w obwód stojana oporników i bocznika indukcyjnego. Tyle teorii. Praktyka jest taka, że po włączeniu bocznikowania pojazd jedzie szybciej. To z reguły dźwignia obok kierownicy w pociągu. Po co kierownica w pociągu? Zob. nastawnik

Bolek i Lolek dwuczłonowa lokomotywa towarowa serii ET41 nazywana również jamnikiem. Powstała w zakładach HCP w Poznaniu z połączenia dwóch lokomotyw EU07

Bombowiec ET40 – dwuczłonowa lokomotywa towarowa produkcji czechosłowackiej. Nazwa wzięła się od dźwięku, jaki powstaje podczas przejazdu. 60 lokomotyw ET40 (Skoda 77E) trafiło do PKP w latach siedemdziesiątych XX wieku.

- Bonanza** pasażerski wagon typu 102A (Bh), bezprzedziałowy, kl. 2
- Brak toru** nie oznacza, że w okolicy był słynny sołtys z Wąchocka i zamiast asfaltu na noc zwinął tory (dla dociekliwych – tak, w Wąchocku jest stacja kolejowa). Sformułowanie to dotyczy sytuacji, gdy nie ma wjazdu na posterunek ruchu (np. stację), ze względu na brak wolnego toru na przyjęcie pociągu
- Bramka** inaczej niż w piłce nożnej – na kolei bramek jest więcej niż dwie. To konstrukcja wsporna sieci trakcyjnej. Charakterystyczna kratownica ułatwia montaż sieci trakcyjnej szczególnie w miejscach, gdzie jest więcej torów

- Brankard** wagon służbowy do przewozu personelu kolejowego, dołączany do składu towarowego

Brecha czyli łom – popularne narzędzie podczas prac torowych

Brechałka pomieszczenie oczekiwania dla drużyn trakcyjnych (na ogół obok dyspozytora)

Brutto pociąg towarowy. Zob. netto

Bryczka lokomotywa. Ciekawe, która bryka jest najbardziej wypasiona?

Brytyjczyk lokomotywa EP07-1051. Określenie powstało z uwagi na charakterystyczne, niebieskie odmienne malowanie

Buda posterunek ruchu lub podstacja trakcyjna

Budyń	nie chodzi wcale o posiłek w wagonie barowym. Budyniami nazywano zmodernizowane lokomotywy EP07, które miały charakterystyczne kremowo-czerwone malowanie przypominające nieco budyń śmietankowy z polewą truskawkową. Teraz to już historia
Bufory	zderzaki
Buksowanie	poślizg kół na szynie podczas ruszania, inaczej – rolowanie
Buła	przełożenie buły to nie taka bułka z masłem. Dlaczego? Zob. bambuła
Buty	obręcz kół. To element nakładany na koło bose. Czyli takie buty dla bosego koła

Byk

ciężka towarowa lokomotywa elektryczna ET22. W Pafawag we Wrocławiu powstało ponad 1000 elektrowozów tego typu. Niektóre nazywane są też Helmut lub rekin (mają charakterystyczny inny wygląd świateł). To najpopularniejsza lokomotywa towarowa w Polsce. Produkcja rozpoczęła się na początku lat siedemdziesiątych dwudziestego wieku. Lokomotywa miała dużą moc i prędkość maksymalną 125 km/h. Mimo przeznaczenia do prowadzenia pociągów towarowych wykorzystywana była często do jazdy z ciężkimi pociągami pospieszными. Jedna z sal konferencyjnych w siedzibie UTK nazywa się „Byk”

C

Cary	tory o szerszym rozstawie od polskich. Pozwalają na kursowanie pociągów z Białorusi do Sokółki bez zmiany podwozia na przestawni granicznej w Kuźnicy Białostockiej
Cegła	książkowy sieciowy rozkład jazdy. Publikacja była zawsze tak wielka i ciężka jak cegła. Taki rozkład gdyby spadł komuś na głowę mógłby zabić
Chinka	zespół trakcyjny EN57AKM – nazywany tak ze względu na ułożenie reflektorów, które przypomina skośne oczy. Zob. kibel i turbokibel
Choinka	błąd wskazań semafora świetlnego w postaci wielu zapalonych komór lub dziwnie migających – sygnał wątpliwy
Ciuchcia	parowóz (także czajnik, kopciuch, parówa, sagan)

Clayton spalinyowy wagon silnikowy SN61. Nazwa pochodzi od rodzaju użytego kotła grzewczego. Bardziej popularna nazwa tego wagonu to Ganz. Powstało 250 szt. dla PKP. SN61 może ciągnąć do trzech wagonów doczepnych i pracować w trakcji ukrotnionej. Wagony zakończyły służbę na początku lat 90 XX w. O jednym z wagonów UTK przygotował reportaż „Ganz – kolejowy emeryt na chodzie”, który można zobaczyć na YouTube. Zob. ganz

Cmk, ceemka Centralna Magistrala Kolejowa – linia kolejowa, na której pociągi mogą jeździć najszybciej w Polsce. To linia kolejowa nr 4 Grodzisk Mazowiecki – Zawiercie

Cug pociąg zapożyczony z języka niemieckiego

Cykada układ zasilania radia wydający charakterystyczny, przeraźliwy dźwięk (brzęczenie)

Czajnik parowóz (także ciuchcia, kopciuch, parowa, sagan)

Czajniczek wodorowa lokomotywa SM42 6Dn. W efekcie spalania paliwa powstaje woda, więc czajniczek to nazwa jak najbardziej na miejscu. Ciekawe czy taki czajniczek na wodór pojedzie np. na Hel?

Czapajew dwuczłonowa lokomotywa towarowa serii ET42 wyprodukowana w radzieckich zakładach NEWZ. PKP kupiło 50 sztuk tych elektrowozów do ciężkich pociągów towarowych wożących węgiel ze Śląska do portów w Trójmieście. Lokomotywę nazywano też Ruskiem czy łodzią podwodną – od okien bocznych przypominających bulaje

Czech elektryczna lokomotywa pasażerska serii EU05 / EP05. Lokomotywy powstały w Czechosłowacji. PKP zamówiło 30 sztuk EU05. Większość przebudowano na EP05. Przede wszystkim podniesiona została prędkość maksymalna ze 125 km/h do 160 km/h, co pozwoliło prowadzić szybkie pociągi pasażerskie po Centralnej Magistrali Kolejowej

Czerwony kapturek	dyżurny ruchu. To bajkowe określenie pochodzi ze względu na czerwoną czapkę dyżurnego ruchu. Zob. muchomorek
Czesio	lokomotywa EP05. Zob. Czech
Czoło pociągu	początek składu pociągu. Ktoś może popukać się w czoło jeśli usłyszy, że pociąg może mieć czoło. Często np. słyszy się, że wagon barowy jest trzeci od czoła pociągu, a wagon klasy pierwszej piąty od czoła pociągu itd.
Czuwak	element zwiększający bezpieczeństwo ruchu kolejowego. Sprawdza czy maszynista np. nie zasnął czy nie zaśnął. Czuwak może być pasywny, wtedy wymagane jest przez cały czas jazdy wciśnięcie odpowiedniej dźwigni lub pedału oraz aktywny (częściej stosowane rozwiązanie) – maszynista co jakiś czas musi nacisnąć odpowiedni przycisk. Prowadzący pojazd najpierw widzi migające światło, jeśli nie będzie reakcji pojawia się głośny sygnał dźwiękowy a na koniec pociąg jest hamowany. Zob. grzybek

D

Dać na koło	szybki rozruch lokomotywy
Dać na zderzak	docisnąć lokomotywą wagony – w trakcie łączenia lub rozłączania składu
Dać w gałę	opuścić pantografy
Deklasa	fizycznie wagon 1 klasy, kursujący formalnie jako wagon klasy 2. Czyli zdeklasowany wagon
Denaturat	fioletowy alkohol, który kolejarzom skojarzył się z malowanymi na niebiesko lokomotywami – szczególnie nazywano tak elektrowozy EP08 po zmianie malowania przez PKP Intercity. EP08 to seria zaprojektowanych lokomotyw EU07 produkowana w latach 1972–1976. Zostały przystosowane do prowadzenia szybkich pociągów pasażerskich m.in. zwiększono prędkość maksymalną do 140 km/h. EP08 nazywano również świnkami

Depo	lokomotywnia. Zob. szopa
Doić powietrze	wypuścić powietrze ze zbiornika wagonu
Drągi	rogatki lub szlaban
Druty	sieć trakcyjna
Dropsy	charakterystyczne obciążniki przy sieci trakcyjnej przypominające nieco rulon z cukierkami
Drzewo	podkłady drewniane
Dwójka, dwója	lokomotywa parowa Ty2 (także tajgrek). Seria najpopularniejszych parowozów na polskiej sieci. Były to produkowane w czasie II wojny światowej lokomotywy konstrukcji niemieckiej – zwane lokomotywami wojennymi. Parowozów tych w Polsce jeździło ponad 1300. Parowóz Ty2-323 jest bohaterem przygotowanych przez UTK reportażu i monografii

Reportaż
Dokument o Ty-2

Historia parowozu
Ty2-323

- Dwudziestka rozkaz pisemny „O” dyktowany maszyniście przez dyżurnego ruchu drogą radiotelefoniczną w sytuacji różnych stanów awaryjnych Samoczynnego Systemu Przejazdowego (SSP). Dyktowane jest tam ograniczenie prędkości do 20 km/h w miejscu przejazdu, wraz z zachowaniem ostrożności i podawaniem sygnału Rp1 „bacność”, stąd „dwudziestka”
- Dyskoteka sygnał wątpliwy na semaforze wjazdowym lub wyjazdowym, powodowany różnymi przyczynami technicznymi. Zob. choinka
- Dzięcioł żartobliwe określenie rewidenta taboru, który kojarzony jest z tym, że młotkiem na długim trzonku uderza w zestawy kołowe pociągu
- Dziobak elektryczny zespół trakcyjny ED250, potocznie pendolino; nazwa pochodzi od charakterystycznego przodu („dzioba”) pociągu

E

Edgar	modernizacja lokomotywy spalinowej ST44 na elektryczną, pod nową serią 207e. Zob. Gagarin
Edek	inna nazwa zespołu trakcyjnego ED250. Zob. dziobak
Edyta	elektryczny zespół trakcyjny serii ED72. Produkowane były we Wrocławiu w latach 1993–1997. Powstało 21 sztuk. To czteroczłonowy skład, którego podstawą konstrukcji były rozwiązania znane z EN57. Nazwa stosowana również do nowszych ED74 (Bydgoszcz) wyprodukowanych dla Przewozów Regionalnych
Elektryk	lokomotywa elektryczna

Epoka elektryczna lokomotywa pasażerska serii EP09. To elektrowozy produkowane w Pafawagu we Wrocławiu. Przeznaczone są do prowadzenia najszybszych pociągów pasażerskich z prędkością 160 km/h

Ewusia elektryczny zespół trakcyjny EW60. Został wyprodukowany dla trójmiejskiej SKM, a jeździ w barwach Kolei Mazowieckich. Nieco przypomina EN57 (zob. kibel), jednak jest przystosowany do ruchu podmiejskiego i wysokich peronów

Eska nie chodzi tutaj o nazwę stacji radiowej, a o rozkaz pisemny „S” dyktowany w wielu sytuacjach (wszystkie powody są wymienione w Instrukcji Ir-1), wśród których najczęstszą przyczyną jest awaria Samoczynnej Blokady Liniowej, wraz z tzw. telefonicznym zapowiadaniem pociągów (tzip)

F

Fiat

lokomotywa serii SP45/SU45. Lokomotywy powstawały w HCP w Poznaniu. Przeznaczone były do prowadzenia pociągów pasażerskich. Wyprodukowano 270 tych spalinowozów, a niektóre trafiły np. do Libanu. Nazwa wzięta się od silników produkowanych w HCP na licencji Fiata

G

Gagarin

ciężka lokomotywa towarowa serii ST44 (M62) produkowana w ZSRR. Do Polski trafiło ponad 1000 tych lokomotyw. Wyposażone były w silnik dwusuwowy. Spalały więcej oleju na 100 km niż niejeden samochód oleju napędowego. Pojazd był nieekonomiczny, a o wpływie na środowisko lepiej nie mówić. Jednak jak w Gagarinie wymieni się silnik to już inna bajka. Zmodernizowane ST44 z nowymi ekonomicznymi silnikami nadal jeżdżą na liniach normalnotorowych i LHS. Nazywane są również Rusek bądź Iwan

Ganz

spalinowy wagon silnikowy SN61. Zob. Clayton

Gary	nocne sygnały końca pociągu (przenośne latarnie elektryczne)
Gawryło	konduktor. Zob. kanar, kierpoc, kobuch
Gniazdo	siedziba zespołu drużyn konduktorskich
Górka	nie jest to mała góra w okolicy Zakopanego, ale górka rozrządowa służąca do dzielenia („rozrządu”) poszczególnych wagonów pociągu towarowego
Gruszka	kolejne określenie kojarzące się bardziej z kuchnią niż z koleją. Tak jednak nazywany jest wagon towarowy do przewozu materiałów sypkich
Grzybek	<ol style="list-style-type: none"> 1. nastawnia o charakterystycznym kształcie-wyrasta często ponad sieć torów. Charakterystyczne grzybki są widoczne np. na stacjach Warszawa Wschodnia i Warszawa Zachodnia 2. przytwierdzenie szyny do podkładu typu 5B3 – czyli łączenie przypominające nieco sprężynę 3. przycisk aktywnego czuwaka

H

Hajcować ogrzewać pociąg (z niemieckiego: Heiz, Heizung)

Harpun hak XXL stosowany do przytwierdzeń bezpośrednich szyn 42/49 na podkładkach P1s, dwa razy większy od zwykłego szyniaka 14X14

Hasler prędkościomierz w lokomotywie. Nazwa pochodzi od producenta. Haslery mają możliwość zapisu parametrów jazdy na specjalnej woskowej taśmie

Hebelek specyficzny przełącznik w kabinie lokomotyw. Jest to mała dzwignia na pulpicie maszynisty

Helmut elektryczna lokomotywa towarowa serii ET22. Nazwana również byk lub rekin

Henschel	potoczna nazwa pierwszej serii nowoczesnych wagonów przedziałowych 1 i 2 klasy, wyprodukowanych na licencji firmy ABB Henschel; do dziś uznawane za najwygodniejsze wagony z miejscami do siedzenia, jakie kursowały na terytorium Polski
Hotelowy	pociąg nocny sypialny
Husarz	nowoczesna, wielosystemowa lokomotywa elektryczna typu EU44 produkcji Siemens

Icek

pociąg pasażerski „InterCity”

Iwan

ciężka lokomotywa towarowa serii ST44 (M62).
Zob. Gagarin

J

- Jajecznicza** pomalowane na żółto – pomarańczowo wagony Bhp (nie mylić z BHP). Dawniej serię oznaczono Bipa. Nowsze litery oznaczają: B – wagon drugiej klasy, h – korytarz przez środek i brak przedziałów, p – wagon piętrowy. Zestawy wagonów produkowane były w Niemczech. Bazowały na rozwiązaniach przedwojennych ale i tak były dość nowoczesną konstrukcją
- Jamnik** lokomotywa ET41 zwana też Bolkiem i Lolkiem, tamańcem oraz bliźniakiem. To dwuczłonowa lokomotywa towarowa produkcji polskiej. W dużym uproszczeniu można powiedzieć, że to dwie lokomotywy EU07 połączone na stałe. Elektrowóz powstawał w HCP w Poznaniu od końca lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Wyprodukowano 200 sztuk

Jazda pasażerem	kiedy pracownik kolei jedzie pociągiem, w którym nie wykonuje czynności służbowych, np. maszynista jedzie pociągiem jako pasażer
Jednostka	nie ma nic wspólnego z jednostką wojskową. Tak nazwane są elektryczne zespoły trakcyjne – głównie nieśmiertelny skład EN57. Jedna z sal konferencyjnych w siedzibie UTK nazywa się „Jednostka”
Jelonek	mały szynobus elektryczny typu EN81. Nazwa pochodzi od jego niewielkich rozmiarów i pierwotnego przeznaczenia do obsługi podgórskich tras Małopolski
Jeździć na machanie	jazda manewrowa przy użyciu sygnałów podawanych ręcznie
Jeździć na suwa	jechać z zablokowanymi kołami

K

Kaczka

lokomotywa SM03 to mała lokomotywa manewrowa wykorzystywana często do prac na bocznicach przyzakładowych

Kaktus

elektryczny zespół trakcyjny EN77, nazwa pochodzi od oficjalnej nazwy typu pojazdu – Acatius II

Kanar

konduktor Zob. gawryło, kierpoc, kobuch. Również kontroler, często występujący po cywilnemu

- Kapelusz** powszechnie znane nakrycie głowy. Jednak na kolei mówiąc kapelusz mało kto ma na myśli nakrycie głowy z rondem. Tak nazywany jest kask ochronny
- Kapturek** nie jest to rodzaj nakrycia głowy kolejarza, ale specjalna osłonka zabezpieczająca przycisk na pulpicie w nastawni przed przypadkowym naciśnięciem
- Kargul** pracownik lub pociąg PKP Cargo
- Karp** elektryczny zespół trakcyjny ED161 (Dart). Nazwa pochodzi od charakterystycznego przodu pociągu przypominającego karpia
- Karzełek** semafor karzełkowy, czyli sygnalizator, który znajduje się tuż nad gruntem

- Kaskader** zawód kojarzący się głównie z filmami. Jednak na kolei też pracują kaskaderzy – tak mówi się na manewrowych, którzy zawsze chodzą w kasku

Kibel

jeśli tak powie kolejarz to nie zawsze chodzi mu o miejsce, gdzie nawet król chodzi piechotą. Takiego, trochę pogardliwego określenia doczekał się elektryczny zespół trakcyjny EN57. Podobno nazwa nie wzięła się od zapachu roznoszącego się po całym składzie. Chodzi o to, że wiele urządzeń elektrycznych znalazło się w miejscu, w którym pierwotnie zaplanowano toaletę. Pierwszy EN57 ma ponad 55 lat. Dla historii kolei w Polsce jest trochę jak VW Garbus dla motoryzacji. To chyba najdłużej produkowany pociąg na świecie. Ostatni nowy egzemplarz powstał w 1993 roku. W sumie powstało prawie 1500 sztuk. Część trafiła na eksport. EN57 jeżdżą do dziś. Wiele składów zostało zmodernizowanych i zmieniła się też ich potoczna nazwa – na turbokibel

Kierat

nastawnik jazdy, służący w pojazdach trakcyjnych do zwiększania/zmniejszania prędkości jazdy (w starszych pojazdach), a w nowszych także do hamowania

Kierpoc	to określenie na kierownika pociągu. Słowo to pochodzi od skrótu kier. poc.
Kiosk	popularna lokomotywa manewrowa SM42 w wersji po modernizacji. Nowsze wersje mają nieco kwadratowe kształty stąd pewnie i nowa nazwa
Klawiatura	nie chodzi tu o klawiaturę komputerową ani instrumentu muzycznego. Klawiatura to potoczne określenie na element sprzęgu czołowego Scharfenberga, który odpowiada za elektryczne połączenie pojazdów – Elektrycznych Zespołów Trakcyjnych (EZT) lub Spalinowych Zespołów Trakcyjnych (SZT)
Klocki	wstawki hamulcowe
Kolejówka	szkoła o profilu kolejowym
Kołomna	zmodernizowana lokomotywa ST44 z silnikiem 4-suwowym (ST44-12xx). Nazwa pochodzi od nazwy producenta silnika. Tak nazywa się też miasto pod Moskwą w którym produkowane były te silniki
Kolzamik	drewniana typu WMB-10, DS-10, WZB-10 lub MS29 wyprodukowana przez Kolzam

Koło nastawnik jazdy w lokomotywie. W pojazdach takich jak EU07 jest kierownica – taka jak w samochodzie. Tyle, że nie służy do skręcania, a do dodawania gazu

Komplet elementy przytwierdzenia szyny typu K-śruba stopowa, nakrętka, łapka

Kompozyty klocki hamulcowe kompozytowe

Kontra hamowanie przeciwwądem, tzn. podczas jazdy w określonym kierunku ustawienie nastawnika kierunkowego do tyłu i załączenie pozycji jezdnej na nastawniku głównym (oficjalnie dozwolone tylko na I-szej pozycji)

Końcówki nie powinny kojarzyć się z rozdławającymi końcówkami włosów. Jeśli kolejarz mówi o końcówkach to ma na myśli sygnały końca pociągu

Kopciuch parowóz (także ciuchcia, czajnik, parówka, sagan)

Korbowanie	ręczne przekładanie zwrotnicy wyposażonej w napęd elektryczny. Do wykonania tej czynności potrzebna jest korba, silne ręce i nogi, bo z korbą trzeba podejść do zwrotnicy, a później kręcić i kręcić
Krakus	pracownik lub pociąg z zakładu południowego PKP Intercity
Kran	zawór hamulca zespolonego lub pomocniczego
Krokodyl	1. manewrowa lokomotywa elektryczna EM10. Wyjątkowy rodzynek, bo w zakładach Cegielskiego w Poznaniu powstały tylko cztery takie pojazdy 2. lokomotywa elektryczna EL2. W Polsce wykorzystywana w kopalniach odkrywkowych i elektrowniach w okolicy Konina

Kurczak	pracownik kolejowy w jaskrawo pomarańczowej kamizelce
---------	---

Kurnik	przedział bagażowy w EN57. Znajduje się na początku oraz końcu składu i pełni również rolę przedziału służbowego
Kuszetka	wagon pasażerski z miejscami do leżenia
Kwadrat	kto ma kwadrat ten w pociągu może prawie wszystko. Na kolei działa jak zaklęcie „Sesamie otwórz się”. Jest to wyjątkowy klucz, bo pasuje do większości zamków w wagonach i lokomotywach

L

Ladacznica	nie ma to nic wspólnego z nieprzyzwoitością. Tak kolejarze mówią na zwrotnicę
Lasza	spawane połączenie szyn z wykorzystaniem łubki. Zob. łubka
LCS	skrót od Lokalnego Centrum Sterowania. Są one innowacją wprowadzaną na polskiej kolei. Choć już w latach 60. ubiegłego wieku istniał protoplasta LCSu, tzw. DUN (Dyspozytorskie Urządzenia Nastawcze), które działało na podobnej zasadzie do LCSów. Różnica pomiędzy DUNem a LCSem polega na tym, że DUNy opierały się o urządzenia elektryczne przekaźnikowe, zaś LCSy wykorzystują urządzenia elektryczne komputerowe
Leśnicy	pracownicy Kolei Mazowieckich. Określenie wzięło się od zielonego koloru ich mundurów

Lok	lokomotywa
Lopek	pociąg pocztowo-bagażowy
Ludmiła	lokomotywa spalinowa BR232. Radziecka konstrukcja, która jeździła w NRD, a później kilkadziesiąt sztuk trafiło do prywatnych przewoźników w Polsce
Luśnia	wielki łom do wyciągania gwoździ
Luzak	nie jest to wyluzowany kierownik pociągu czy maszynista. Tak kolejarze mówią na lokomotywę jadącą luzem, czyli bez wagonów
Luzować	odhamować skład

Łajka	spalinowa lokomotywa manewrowa serii SM42 zwana również stonką lub wibratorem. To najpopularniejsza lokomotywa manewrowa w Polsce
Łamaniec	lokomotywa towarowa ET41. Zob. jamnik
Łapa	to charakterystyczny sygnalizator kształtowy. To urządzenia starszego typu, które mają charakterystyczne „ramiona”, których ułożenie odpowiada kolorom zielonym czy czerwonym na sygnalizatorze jaki znamy z ulic
Łapanie	łączenie wagonów
Łubka	stalowy element służący do łączenia szyn przez skręcenie przez śruby
Łódź podwodna	lokomotywa ET42. Zob. Czapajew

M

Master	mistrzowska zakrętarka udarowa do śrub kolejowych. Równie dobrze radzi sobie z odkręcaniem śrub, ale jakoś nazwa odkrętarka nie funkcjonuje
Machajka	drezyna ręczna. Trzeba się nieźle namachać, żeby takim pojazdem jechać
Mechanik	prowadzący pociąg czyli maszynista. Określenie stosowane np. w rozmowach przez radio – dyżurny ruchu często mówi do maszynisty per mechaniku
Miejscówka	nazwa rezerwacji miejsca siedzącego lub leżącego w pociągu
Mieszaniec	pociąg towarowy zestawiony z wagonów przystosowanych do przewozu różnych towarów np. węglarek i platform

Mikol miłośnik kolei – czyli osoba, którą mamy nadzieję staniiesz się po zapoznaniu się z tym słownikiem. Prawdziwy mikol nawet obudzony w środku nocy powinien znać znaczenie każdego hasła z tej książeczki. Niektórzy mikole są tak zakochani w kolei, że potrafią zamieszkać na dworcu – najpierw kupić taki budynek, wyremontować i jeszcze zrobić obok mieszkania muzeum. O takim mikolu opowiada jeden z reportaży UTK. Zob. Mk.

Mk miłośnik kolei. Zob. mikol.

Mocowanie typy mz powszechnie stosowany na kolejach wąskotorowych system mocowania szyn przez trawę, zielsko, kretowiska, porosty. Słowem – przez Matkę Ziemię

Modliszka dwuczłonowy spalinowy zespół trakcyjny SA 140 w malowaniu Kolei Mazowieckich. Czy przypomina modliszkę? Najlepiej upolować go gdzieś na trasie i samemu sprawdzić

Motorak	niewielki wagon motorowy typu 810 produkcji czechosłowackiej. Używany jest u południowych sąsiadów do obsługi połączeń lokalnych, niekiedy kursuje na trasach transgranicznych
Można podciągać pod wyjazdowy/ wyjazdowy	<p>określenie na kilka sytuacji ruchowych:</p> <p>a) Wprawdzie nie ma wjazdu, ale zaraz będzie, bo ze stacji wyjeżdża pociąg (drogi przebiegu obydwu pociągów są sprzeczne, więc urządzenia srk nie pozwalają na podanie sygnału zezwalającego, a każdy zdrowo myślący dyżurny nie poda nawet sygnału zezwalającego, bo groziłoby to wypadkiem), dlatego można powolutku podciągać pod semafor.</p> <p>b) Semafor wyjazdowy znajduje się w znacznej odległości od peronów, a przy peronach, zgodnie z przepisami, znajduje się tylko semafor powtarzający – dyżurny ruchu przez radio podaje, że gdy zakończy się wymiana pasażerów, można śmiało podawać sygnał do odjazdu i ruszać, a w tym czasie podany zostanie, na semaforze wyjazdowym sygnał zezwalający lub zastępczy. W przypadku sygnału zastępczego, dodatkowo uprasza się maszynistę o to, aby poinformował dyżurnego, kiedy będzie jak najbliżej semafora wyjazdowego, aby móc podać sygnał zastępczy (patrz Eszet).</p>

Mrówka

szynobus serii MR/MRD produkowany w Niemczech i Danii. Do Polski trafiło 7 mrówek, które pracownicy obsługiwały połączenia w województwie kujawsko-pomorskim

Muchomorek

dyżurny ruchu (od czerwonej czapki, zob. czerwony kapturek)

Mydełko

wkładka dociskowa stosowana przy przytwierdzeniu szyny do podkładu przy 5B3.
Zob. grzybek

N

Na saniach	nie chodzi o zimową scenerię i kulig. „Na saniach” to jazda pociągiem, który ma zahamowane koła ślizgające się po szynach. Powstają wtedy tak zwane podkucia, które powodują charakterystyczny stukot podczas jazdy
Nadmiarowy	skrótowa nazwa przekaźnika nadmiarowo-prądowego chroniącego obwody przed skutkami zwarć lub przeciążeń (np. przekaźnik nadmiarowy silników trakcyjnych)
Nadodrzancka	linia kolejowa nr 273, która biegnie wzdłuż Odry
Nagłe dać	wdrożyć tryb hamowania nagłego
Nalepy	powstają kiedy do obręczy kół przywrną fragmenty klocków hamulcowych. W trakcie jazdy słychać wtedy charakterystyczny stukot

Nastawnia	bardzo istotny budynek, z którego dyżurny ruchu steruje ruchem pociągów. W nastawni są urządzenia sterowania ruchem pociągów. Zob. grzybek
Nawodować	napełnić wodą zbiorniki w wagonach. Dawniej wodowano także parowozy. Nie miało to nic wspólnego z wodowaniem statków. Kolejarze potrzebowali tylko odpowiednio dużego „kranu”
Netto	skład pasażerski. Zob. brutto
Nie ma wjazdu	czyli po prostu nie można podać sygnału zezwalającego na semaforze wjazdowym z powodu różnych przyczyn technicznych np. braku wolnego toru na przyjęcie pociągu
Niewłaściwy	jazda po torze niewłaściwym zdarza się bardzo rzadko. Nie chodzi o to, że pociąg jedzie niewłaściwą drogą, ale po torze lewym (normalnie jeździ się torem prawym). „Jazda po niewłaściwym” odbywa się np. kiedy jeden z torów zamknięty jest z powodu robót
Nurek	czeska lokomotywa spalinowa serii 754. Często pojawia się na polskich torach. Przednie szyby przypominają maskę płetwonurka

O

- Oblot** nieco lotnicze określenie na kolei nie ma nic wspólnego z pilotami oblatywaczami. Chodzi o objechanie przez lokomotywę składu tak, by zmienić kierunek jazdy
- Obrotnica** to platforma, dzięki której możliwy jest wyjazd z lokomotywni wachlarzowej. Umożliwia również łatwe obrócenie lokomotywy, co szczególnie przydatne jest w przypadku parowozów

Obrót	<p>zmiana kierunku jazdy pociągu. Obrót wykonywany jest po dotarciu pociągu do stacji końcowej lub w trakcie realizacji danej relacji pociągu, gdy wymagają tego uwarunkowania techniczne danej stacji kolejowej. W przypadku Elektrycznych Zespołów Trakcyjnych (EZT)/elektrycznych wagonów silnikowych, Spalinowych Zespołów Trakcyjnych (SZT)/wagonów spalinowych, zmiana kierunku odbywa się poprzez przejście do drugiej kabiny (jeśli dany pociąg obsługuje pojazd w zestawieniu pojedynczym, przejście odbywa się całkowicie wewnątrz pojazdu, jeśli zaś w podwójnym – wtedy wymaga to wyjścia z pojazdu i przejścia do drugiego). W przypadku składu lokomotywa + wagony, nieuniknione jest odpięcie lokomotywy od jednego końca składu, a później manewry na drugi jego koniec. Jest to czasochłonna operacja, dłuższa niż zmiana kierunku w przypadku SZT/EZT/wagonów elektrycznych/spalinowych</p>
Oczko	<p>sygnał Ms2 „Jazda manewrowa dozwolona” czyli białe światło na tarczy manewrowej lub semaforze</p>

Odbieg	polega on na tym, że w przypadku zakłóceń w ruchu pociągów oblicza się najmniejsze dozwolone czasy odjazdów pociągów w tym samym kierunku, ale o różnych prędkościach. Obliczone wartości umieszczone są w regulaminie technicznym danego posterunku ruchu i obejmują one przyległe do posterunku ruchu szlaki kolejowe
Oelka	osobowa lokomotywa parowa serii OI49
Oka	lokomotywa parowa Ok22. Zob. Okawa
Okawa	lokomotywa parowa Ok22. Zob. Oka
Okazeta	parowóz serii OKz32
Okularnik	lokomotywa Skoda 754. Zob. nurek
Ola	osobowa lokomotywa parowa serii OI49
Ołtarz	pulpit sterowniczy lokomotywy
Orbis	sieciowy rozkład jazdy. Zob. cegła
Ortopeda	spotkanie ortopedy na peronie nie należy do przyjemności. To nazwa na elektryczny zespół trakcyjny z niewygodnymi, plastikowymi siedzeniami. Zdecydowanie nie były to składy przeznaczone na dłuższe trasy

P

Pająki	pracownicy na sieci trakcyjnej
Palenie szyn	cięcie szyn palnikiem
Papuga	lokomotywa, która ma taki sam numer co oznaczenie serii np. EU07-007, EP09-009. Nazywano tak również SP32 oraz SU46
Parnik	wagon ogrzewczy
Parówa	parowóz (także ciuchcia, czajnik, kopciuch, sagan)
Pasztyk	wstawka w złącze szynowe zrobiona z plasterka szyny mająca na celu redukcję ogromnego luzu
Patyki	często używane określenie pantografu (odbieraka prądu). Zob. badyle

Peema	pospieszna lokomotywa parowa serii Pm2, Pm3 lub Pm36
Peiks	wąskotorowa lokomotywa parowa serii Px29 lub Px48
Pendel	pociąg ratowniczy lub wahadłowy
Peronowy	dyżurny ruchu na peronie
Petucha, peta	pospieszna lokomotywa parowa serii Pt47
Piątka	lokomotywa EP05. Zob. Czech
Piękna Helena	parowóz do prowadzenia pociągów pospiesznych. Maszyna jest wyjątkowej urody dlatego lokomotywa parowa Pm36-2 nazywana jest Piękną Heleną. Jedna z sal konferencyjnych w siedzibie UTK nazywa się „Piękna Helena”

Piórko to trochę podrasowany kwadrat. Z jednej strony jest właśnie ten uniwersalny klucz, z drugiej strony jest piórkko do zamka zapadkowego

Płaskie miejsce	powstaje w wyniku hamowania składu z zablokowanymi kołami. Płaskie miejsce powoduje charakterystyczny stukot
Płetwonurek	czeska lokomotywa spalinowa serii 754. Zob. nurek
Płoza	nie chodzi tu o wyposażenie narciarza, ale rodzaj przyrządu umieszczanego na szynie w celu unieruchomienia taboru kolejowego
Płytką	podkładka żebrowa przytwierdzenie typu K. To starszego typu sposób mocowania szyn na podkładach przy pomocy śrub. Płytkę można w szczególności zobaczyć, gdy wykorzystywane są podkłady drewniane
Pociągnąć po żabie	żadne zwierzę nie ucierpiało w trakcie pociągnięcia po żabie. Chodzi o przejazd przez miejsce, w którym nie należy pobierać prądu z sieci trakcyjnej. Tyle, że skład przejechał z poborem prądu. Zwrot wziął się od nazwy znaku. Zob. żaba
Podbijanie	to nie kolejowe zaloty a regulacja torowiska przez specjalistyczne maszyny – podbijarki

Podać tarczę	dyżurny ruchu często mówi „podany” do maszynisty, gdy na semaforze wyświetli się sygnał zezwalający na jazdę. Podanie tarczy to zmiana wyświetlanego sygnału na zezwalający na jazdę
Podkuć	tak zahamować skład, że pojawią się płaskie miejsca (zob. płaskie miejsce). Podkucie jest prawie niemożliwe w nowych typach pojazdów wyposażonych w ABS
Podróżnik	potoczna nazwa biletu sieciowego (np: Bilet Turystyczny, Bilet Weekendowy) ważnego we wszystkich pociągach danego przewoźnika przez pewien czas
Polewaczka	pociąg do chemicznego odchwaszczania toru
Polsat	tak telewizyjną nazwę ma spalinowa lokomotywa SU42 (nieco zmieniona SM42 zob. stonka) pomalowana na żółto – niebiesko

Polski Semmering trasa Tarnów – Leluchów w Małopolsce uznawana jest za polski Semmering, a Semmering to górską linią kolejową w Austrii, która ze względu na warunki terenowe uchodzi za pierwszą na świecie górną linię kolejową. Linia ta jest jedną z bohaterów reportażu UTK o najpiękniejszych trasach kolejowych w Polsce

Popych lokomotywa doczepiona na końcu pociągu popychająca skład

Pośpiech pociąg pośpieszny

Pragotron charakterystyczna paletowa tablica informacyjna z rozkładem jazdy pociągów. Przy zmianie informacji jest zawsze trochę hałasu. Podróżni od razu wiedzą, że jakiś pociąg odjechał, albo pojawiło się opóźnienie. Nazwa wzięta się od czeskosłowackiej (obecnie czeskiej) firmy produkującej takie urządzenia

Próba	1. bardzo ważna rzecz, kluczowa dla bezpieczeństwa ruchu kolejowego. To próba hamulca, która polega na sprawdzeniu skuteczności działania hamulca pojazdu: czy hamulec hamuje i odhamowuje. Celem wykrycia ewentualnych usterek jeszcze przed wyruszeniem w drogę
Próba	2. próbuje się też łączność. Sprawdzenie działania radiotelefonu, wykonywane w 2 przypadkach: a) po zmianie kanału radiotelefonicznego – maszynista pociągu jest zobowiązany nawiązać łączność z najbliższym posterunkiem ruchu, celem sprawdzenia poprawności wybrania kanału i poprawności działania łączności radiotelefonicznej; b) przy zmianie dyżurnego na posterunku ruchu – dyżurny ruchu, który obejmuje zmianę, ma obowiązek min. sprawdzić, czy działanie radiotelefonu zainstalowanego na posterunku jest poprawne
Prywaciarz	przewoźnik spoza grupy PKP
Przejechać psa	podobnie jak w przypadku pociągnięcia po żabie sytuacja nie jest związana z prawdziwymi zwierzętami. Krzywda za to może stać się z pociągiem, bo przejechanie psa to najechanie na wykolejnicę

Przejsiówka	bilet na przekroczenie granicy (od ostatniej stacji w Polsce do pierwszej stacji za granicą lub na odwrót) – często potrzebny jest w pociągach osobowych jadących za granicę
Przeказniki	pracownicy automatyki kolejowej
Przelot	przejazd przez stację bez zatrzymania. Jeśli pociąg ma przelot to jest niczym odrzutowiec, tylko przemknie przez stację
Przerznąć semafor	przejechać semafor wskazujący „STÓJ”
Prześwit	szerokość toru
Przetoki	manewry
Pudełka	wagony techniczno-gospodarcze
Puderniczka	wagon zbiornikowy do przewozu materiałów sypkich
Pulman	wagon przedziałowy z korytarzem bocznym (od nazwiska konstruktora)

R

Rekin

1. to wyjątkowy gatunek „byka”; czyli lokomotywy towarowej ET22. Ma zmienione przednie refraktory. Zob. byk

2. tak ochrzczono w Czechach szynobusy produkowane w Bydgoszczy. RegioShark z Czech w Polsce jest bardziej znany jako Link

Rolowanie

poślizg kół na szynie podczas ruszania.
Zob. buksowanie

Rozprucie rozjazdu	ma miejsce kiedy koła pociągu wyręczą dyżurnego ruchu i zmieniają przełożenie zwrotnicy. Pociąg przejeżdża wtedy przez rozjazd przy nieprzełożonej zwrotnicy
Różnicowy	skrótowa nazwa przekaźnika różnicowo-prądowego, który chroni obwody elektryczne pojazdu trakcyjnego przed skutkami zwarć
Rumun	spalinowa towarowa lokomotywa produkowana w zakładach Electroputere Craiova w Rumunii. Do Polski do 1978 roku trafiło ponad 400 tych lokomotyw. W PKP otrzymała oznaczenie ST 43. Były to pierwsze ciężkie lokomotywy spalinowe wprowadzane w Polsce
Rusek	dwuczłonowa elektryczna lokomotywa towarowa serii ET42 (od kraju produkcji)
Rybka	tory postojowe przy stacji Warszawa Wschodnia. Nazwa pochodzi od kształtu torów, które przypominają rybę
Ryflak	wagon bezprzedziałowy 2 klasy, używany dawniej na liniach lokalnych. Nazwa pochodzi od ryflowanej obudowy wagonu, czyli boki nie są gładkie, a z przetłoczeniami

S

- Sagan parowóz. Zob. ciuchcia, czajnik, kopciuch, parówka
- Salonka wagon salonowy. Wyjątkowo wygodny i doskonale wyposażony wagon dla VIP-ów. W salonkach była przestronna sala konferencyjna, część sypialna, toaleta z prysznicem oraz dobrze wyposażona kuchnia
- Sbl-ka samoczynna blokada liniowa. To system bezpieczeństwa, który pozwala zwiększyć przepustowość linii kolejowej. Samoczynne semafony wyświetlają czerwone światło, jeśli odcinek przed nimi jest zajęty przez pociąg. Zapobiega to najechaniu pociągu na poprzedzający skład jeśli np. zatrzyma się on na szlaku. Nazwa wzięta się od skrótu SBL

- Sekretarz** takiego żartobliwego określenia doczekał się kierownik pociągu. Jest on w ten sposób nazywany głównie przez maszynistów
- Sieciowy pociąg** najczęściej pomalowany na żółto skład służący do naprawy sieci trakcyjnej
- Sierżant** stoi na straży odpowiedniej prędkości pociągu. To wskaźnik pokazujący miejsce, od którego rozpoczyna się ograniczenie prędkości. Nazwa wzięta się od wyglądu znaku – jest to czarna litera V na białym tle

- Siódemka** jeśli ktoś jechał pociągiem w Polsce musiał widzieć siódemkę, czyli elektryczną lokomotywę uniwersalną serii EU07. To najpopularniejsza w naszym kraju seria tego typu elektrowozów. Powstawały w Pafawagu we Wrocławiu i nieco zmienione w HCP w Poznaniu. Wyprodukowano łącznie prawie 500 tych lokomotyw. Powstały też EP07 przystosowane do prowadzenia pośpiesznych pociągów pasażerskich. EU07 mogą prowadzić pociągi z maksymalną prędkością 125 km/h

Siódemka – erka	wykaz wagonów w składzie pociągu – dokument oznaczony symbolem R7
Skrajnia	zarys, poza który nie mogą wystawać ani elementy taboru, ani budowli kolejowych
Słup	dla kolejarza słup to nie zawsze słup elektryczny. Tak określa się również semafor
Sokiści	funkcjonariusze Straży Ochrony Kolei
Sprężyna	element utrzymujący szynę w odpowiednim położeniu na podkładzie, a fachowo: łapka sprężysta przytwierdzenia 5B3
Sputnik	elektryczna lokomotywa towarowa serii ET21. Była produkowana w Polsce na podstawie radzieckiego pierwowzoru. Powstało ponad 700 sztuk tych lokomotyw
Stodoła	wagony bezprzedziałowe nowego typu (nie mylić z bonanzą), ale również nazywane są tak wagony pasażerskie kolei Wspólnoty Niepodległych Państw, które są dużo większe od wagonów spotykanych w Polsce

Stonka

stonka na torach to nie sprawka Amerykanów. To Fablok z Chrzanowa zasypał polskie tory tą spalinową lokomotywą manewrową SM42. Nazwa wzięła się od charakterystycznego malowania. Powstało ponad 1800 SM42. Jest to najbardziej rozpowszechniona lokomotywa w Polsce. Generalnie służy do jazdy manewrowej, ale można spotkać ją też na szlaku. Jedna z sal konferencyjnych w siedzibie UTK nazywa się „Stonka”. Zob. Polsat

Stopak

element układu łączącego szynę z podkładem, a dokładnie i fachowo: śruba stopowa przytwierdzenia typu K

Styropian

podkład drewniany twardy jak styropian. Twardość zawdzięcza zamianie drewna w próchnicę

Suka

spalinowa lokomotywa uniwersalna serii SU45. Zob. Fiat

Szczekaczka radiotelefon, najczęściej przenośny

Szerszeń lokomotywa spalinowa Class 66. Wykorzystywana jest głównie w przewozach towarowych. W Polsce można ją zobaczyć w charakterystycznym żółto-zielonym malowaniu

Sześćdziesiątka obecnie najczęściej stosowana szyna, nazywana tak ze względu na jej typ: UIC60, metr takiej szyny waży aż 60 kg

Szopa lokomotywnia, czyli trochę większy garaż, w którym mogą zaparkować lokomotywy

Szpały podkłady kolejowe

Szynobus lekki pasażerski wagon motorowy (najczęściej spalinowy), używany na liniach lokalnych

Szyszka izolator sieciowy

Ś

Średnica

linia średnicowa na odcinku
Warszawa Wschodnia – Warszawa Zachodnia

Świnka

lokomotywa EP08. Nazwa wzięła się
od pierwotnego pomarańczowego malowania
tych elektrowozów pasażerskich. Zob. denaturat

T

Tamara lokomotywa manewrowa SM48. Spalinowóz produkcji radzieckiej dobrze radzi sobie z cięższymi składami

Tandem pociąg prowadzony trakcją podwójną, czyli dwiema lokomotywami lub dwoma zespołami trakcyjnymi

Tara pociąg osobowy po przejeździe chuliganów

Tekatka parowóz TKt48

Telefoniczne/ telefoniczne zapowiadanie pociągów	sposób prowadzenia ruchu, gdzie podstawą nie jest samoczynna lub półsamoczynna blokada liniowa, a wyprawianie pociągów w odstępie posterunków następczych oraz potwierdzanie wolnego szlaku i przybycia pociągu do posterunku ruchu, przez łączność radiotelefoniczną. Jest to podstawa prowadzenia ruchu, gdy nie ma zainstalowanej blokady liniowej na szlaku, a także wprowadzana w sytuacji jej awarii
Telefogram	wzór rozmowy telefonicznej, jaką przeprowadzają między sobą dyżurni posterunków ruchu. Powinna być krótka i zwięzła
Telewizory	filmu w nich nie obejrzymy, ale za to maszynista dzięki nim widzi dużo w nocy. Telewizory to charakterystyczne reflektory halogenowe np. w lokomotywach EU07, które zamiast okrągłej ramki mają prostokątną
Tender	skład węgla na kołach. Specjalny wagon doczepiony do parowozu, w którym był zapas węgla i wody
Tendrzak	parowóz, który ma tender na stałe – nie jest to wtedy osobny doczepiony wagon
Ternion	to już zabytek – specjalna szafa w kasie biletowej, w której poukładane były bilety kartonikowe

Tłuczeń	nie jest to przyrząd do ubijania kotletów schabowych, ale rodzaj drobnego, ostrokrawędziowego kamienia używanego jako podsypka pod torowisko kolejowe
Towar	pociąg towarowy. Zob. brutto
Trapez	<p>1. schemat malowania lokomotyw polegający na powstaniu trapezu równoramiennego na przodzie lokomotyw, dzięki użyciu 2 różnych odcieni zielonej farby</p> <p>2. szynobus typu SA105 lub SA108, nazwany tak ze względu na kanciastą konstrukcję</p> <p>3. układ rozjazdów, który tworzy figurę przypominającą trapez</p>
Trasować	wytrasować pociąg, czyli stworzyć rozkład jazdy
Trenować oko	zdrzemnąć się na przerwie
Trójka	rozdzielnia prądu 3kV DC. Zob. buda
Truman	amerykański parowóz Ty246, który w 1946 r. trafił do PKP

Turbokibel

to „kibel” w wersji de lux, czyli EN 57 po modernizacji. To nazwa stosowana zbiorczo do wielu odnowionych jednostek tego typu. Często turbo oznacza wyposażenie w klimatyzację, wygodne fotele i nowoczesną informację pasażerską. Jednym słowem – turbo. Zob. kibel

Tygrys

jednostka EN57 pomalowana w charakterystyczne, niebiesko-pomarańczowe kolory

U

- Ukaz** rozkaz szczególny, czyli dokument w którym dyżurny ruchu przekazuje informacje maszyniście i kierownikowi pociągu o szczególnych warunkach prowadzenia jazdy pociągu np. czasowych ograniczeniach prędkości
- Ukres** niski słupek między torami rozjazdu – pokazuje miejsce, do którego tor może być zajęty przez tabor, aby możliwa była jazda po torze obok
- Uporek** kozioł oporowy, tor zakończony kozłem oporowym

Urywanie rozłączenie wagonów

UTek określenie Urzędu Transportu Kolejowego. UTeK powinien budzić grozę wśród tych, którzy nie przestrzegają zasad bezpieczeństwa, pozostali UTeK mogą witać z uśmiechem. Inspektorzy z pewnością odpowiedzą tym samym

V

Vtek

określenie dla szynobusu SN84 pochodzące od oznaczenia fabrycznego VT614

W

W krzakach	odstawiony/niesprawny tabor
Waga	tu nie ma sensacji – jest to stanowisko, na którym mierzy się nacisk kół na tor
Wajcha	zwrotnica przekładana ręcznie
Walentyna	lokomotywa SM48. Zob. Tamara
Warkoczyki	przewody łączące dwie lokomotywy stosowane do sterowania ukrotnionego. Pozwalają na sterowanie pracą dwóch lokomotyw z kabiny jednej z nich
Węglarka	wagon służący do przewozu węgla
Węglarz	pociąg towarowy złożony z węglarek
Węzeł	stacja kolejowa, gdzie zbiegają się co najmniej trzy różne linie kolejowe

Wiadra	typ reflektorów stosowanych przez PKP – mają charakterystyczny kształt przypominający wiadro właśnie
Wibrator	lokomotywa SM42. Nazwa od wibracji jakie powstają w trakcie pracy silnika spalinowego. Zob. stonka
Wieszadefko	obciążniki sieci trakcyjnej Zob. dropsy
Wieszak	nie ma nic wspólnego z elementem wyposażenia szafy ubraniowej – to element zawieszenia sieci
Włóczykij	pociąg dalekobieżny np. TLK jadący dłuższą trasą niż najkrótszą możliwą
Wues	wyłącznik szybki
Wybuksowiny	miejsca na szynie powstałe w wyniku poślizgu kół lokomotywy zob. buksowanie
Wychlapy	torowisko w tym miejscu jest źle odwodnione, zanieczyszczone piaskiem, przez co tor w takim miejscu może się np. ugiąć
Wykalatka	zob. wykolejnica

Wykolejnica

element nakładany na szynę. Ma kształt, który wypycha koło poza tor. Wykolejnice zabezpieczają przed stoczeniem się odstawionych wagonów na tor, na którym prowadzony jest ruch pociągów

Wywrotka

Zob. wykolejnica

Y

Ygrek

podkład wykonany w całości ze stali. Nazwa pochodzi od jego kształtu przypominającego zaokrągloną literę Y

Z

Zapendolino	pociąg z wagonami podstawiany zamiast pociągu Pendolino, gdy ten nie może danego dnia kursować. Podobnie „zadart” w przypadku składów zastępczych za PESA Dart
Zapinanie toru	montaż przytwierdzeń szyn do podkładów
Zegary	pokazują nie tylko czas. Są to przyrządy pomiarowe na pulpicie maszynisty
Zemsta Ceausescu	lokomotywa spalinowa SP32, która służyła do obsługi lekkich pociągów pasażerskich. Pojazdy zakupione w Rumunii wykazywały się dużą awaryjnością. Nie ma pewności czy rumuński przywódca przyłożył do tego rękę, ale nazwa świadczy o tym, że w przekonaniu wielu kolejarzy tak było

Zez	o lokomotywach z charakterystycznymi reflektorami halogenowymi mówi się, że mają zeza. Układ soczewek jest taki, że robi wrażenie jakby rzeczywiście lokomotywa robiła zeza
Zgłoszenie gotowości	informacja, jaką maszynista drogą radiową przekazuje dyżurnemu ruchu o tym, że pociąg jest gotowy do drogi
Zgłoszenie na przejazd	informacja o jeździe pociągu, którą przekazuje dyżurny ruchu drogą telefoniczną, wszystkim dróżnikom na danym szlaku kolejowym w celu zapewnienia bezpieczeństwa ruchu kolejowego, drogowego i pieszego. Tą samą drogą przekazywana jest informacja o ewentualnym postoju pociągu na szlaku z przyczyn awarii – najpierw maszynista do dyżurnego ruchu drogą radiową, potem dyżurny do dróżników drogą telefoniczną
Zwrotka	zwrotnica, rozjazd
Zygzakowanie	nie chodzi o sposób chodu osoby wracającej z wesela, ale o pofalowany przebieg sieci trakcyjnej zapewniający równomierne zużycie pantografu

Żaba	<ol style="list-style-type: none">1. wskaźnik oznaczający miejsce, w którym nie należy pobierać prądu z sieci trakcyjnej2. przedmiot, który służył do wkolejania wykolejonego taboru. Elementy służące do wkolejania pojazdów kolejowych nazywane są również „raki”. Taki kolejowy zwierzyniec
Żeberko	boczny tor zakończony kozłem oporowym. Pełni funkcje ochronne, ale równie dobrze może być też torem ładunkowym
Żółte czoło	schemat malowania lokomotyw polegający na pomalowaniu jej przodu na żółto
Żółtek	elektryczny zespół trakcyjny serii EN57. Zob. kibel

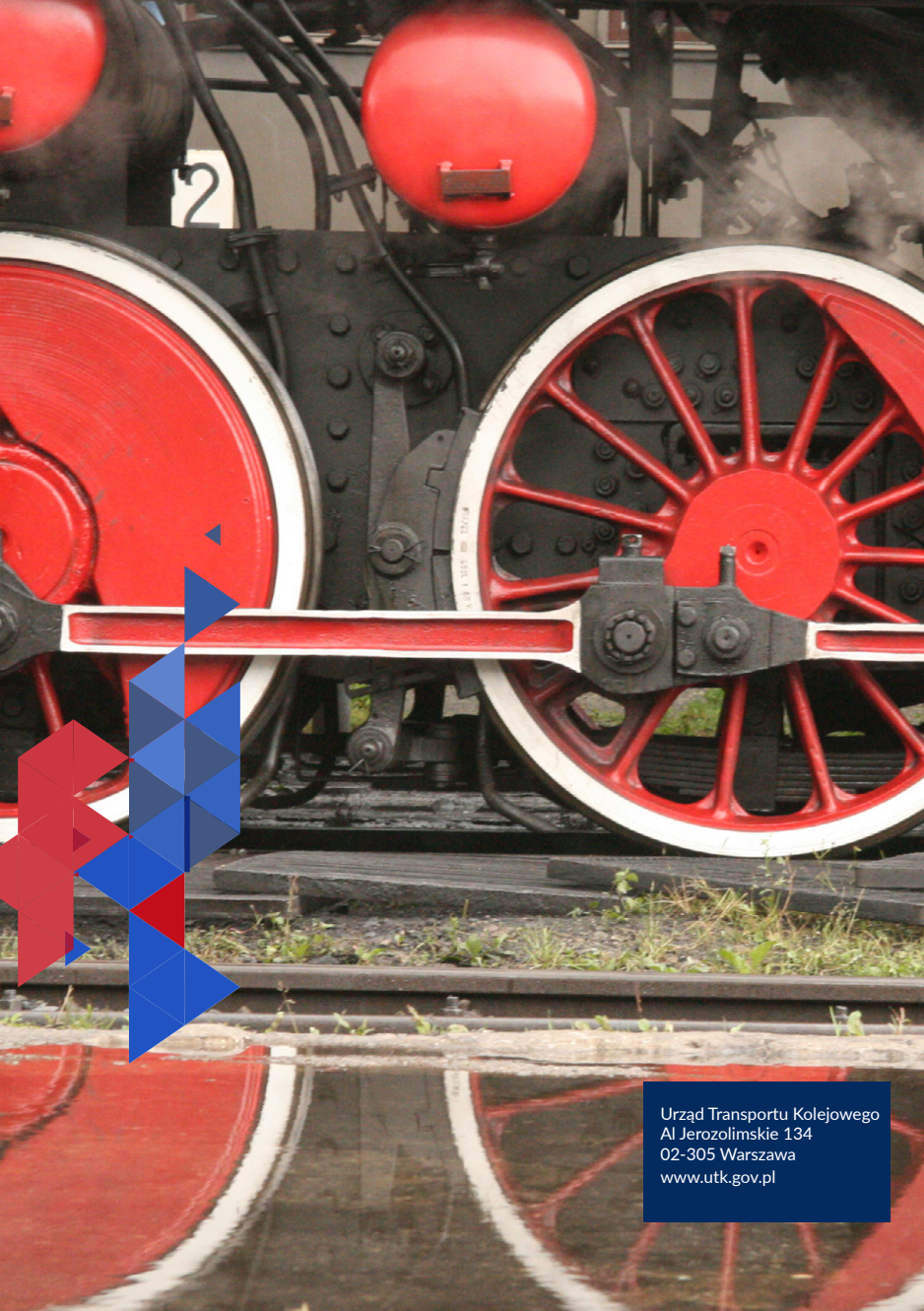
Żółwik

EN71-045 należące do PKP SKM w Trójmieście.
Legenda mówi, że ten skład najczęściej prowadzi maszynista o takim samym pseudonimie.
Nie dociekamy skąd to określenie, ale skład jeździ zawsze zgodnie z rozkładem, bez opóźnień

Autorzy i źródła zdjęć

Okładka	Andrzej Tomaszewski	s. 33	Tomasz Frankowski
s. 6	Andrzej Tomaszewski	s. 34	Wojciech Trzciński
s. 7	Tomasz Frankowski	s. 36	Tomasz Frankowski
s. 9	Dominik Lebda	s. 37	Ziemowit Czerski
s. 10	Tomasz Górny	s. 45	Arkadiusz Komorowski
	CC-BY-SA-2.5	s. 52	Wojciech Trzciński
s. 11	Tomasz Frankowski	s. 58	rekinPetrS., CC BY-SA 3.0
s. 12	Tomasz Frankowski	s. 61	Tomasz Frankowski
s. 14	Tomasz Rozmus	s. 63	Tomasz Rozmus
s. 17	Tomasz Rozmus	s. 64	Tomasz Frankowski
s. 21	Łukasz Matysiewicz	s. 65	Paweł Dobosz
s. 23	Tomasz Frankowski	s. 66	Piotr Sieczkowski
s. 24	Dominik Moszyk	s. 69	Tomasz Frankowski
s. 25	Tomasz Frankowski	s. 70	Tomasz Frankowski
s. 27	Andrzej Tomaszewski	s. 75	Tomasz Frankowski
s. 28	Tomasz Rozmus	s. 76	Tomasz Frankowski
s. 29	Flyz1, CC-BY-SA-4.0	s. 80	Tomasz Frankowski
s. 32	Maciejw (Wikimedia Commons), CC-BY-SA-4.0,3.0,2.5,2.0,1.0		

Urząd Transportu Kolejowego
Al Jerozolimskie 134
02-305 Warszawa
www.utk.gov.pl